

Seria de autor

•

ION DRUȚĂ

Ion DRUȚĂ (3 septembrie 1928, comuna Horodiște, fostul județ Soroca, azi în raionul Dondușeni – 28 septembrie 2023, Moscova). Cele dintâi povestiri îi sunt publicate la începutul anilor '50. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, vede lumina zilei în 1953, fiind urmat de alte povestiri, apoi de romanul *Frunze de dor* (scris în 1955, publicat în 1957). Colaborează la ziarele *Țăranul sovietic*, *Moldova socialistă* și la revista *Femeia Moldovei*. Absolvă Cursurile Superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „A. M. Gorki” al Uniunii Scriitorilor din URSS (1957). Criticile distrugătoare din partea oficialităților comuniste din RSS Moldovenească vizând scrierile sale, mai ales romanul *Povara bunătății noastre* (1963, prima parte, *Balade din câmpie*, integral, *Povara bunătății noastre*, 1970), precum și filmul *Ultima lună de toamnă*, îl fac pe autor să se stabilească la Moscova (1959). Ca dramaturg, este autorul unui șir de piese montate cu succes atât în RSSM, cât și pe scenele multor teatre din fosta URSS și din străinătate: *Casa mare* (1961), *Doina* (1968), *Păsările tinereții noastre* (1971), *Horia* (1973), *Frumos și sfânt (Sfânta sfintelor)*; 1974), *Cervus divinus* (1975), *Apostolul Pavel* (1996) și multe altele.

În 1967 i se decernează Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru nouela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie*. Scriitor bilingv, publică la Moscova în limba rusă mai multe volume de proză, eseistică și dramaturgie. Deține titlurile de Scriitor al Poporului (1988), membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992). Laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova în domeniul literaturii (2008) și al Premiului Constantin Brâncoveanu, secțiunea Literatură (2014).

Opera sa include, de asemenea, romanele *Clopotnița* (1972), *Biserica Albă* (1983) și volumul *Grădina Domnului. Eseuri, balade, amintiri 1951-2017* (2017), *Despărțirea apelor* (2020), *Daciada. Baladă arhetipală* (2022).

„Cu Gheorghe Doinaru, Ion Druță inaugura galeria eroilor săi îndârjiți, care nu se adaptează mimetic conjuncturii, ci-i opun etica milenară a pământului din care se trag.”

Eugen LUNGU

ION
DRUȚĂ

FRUNZE
DE DOR

Roman

Ediția a XVIII-a

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro

cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria online, cartier.ro

Tel.: 0785 199 823. E-mail: codex@cartier.ro

Librăria online, cartier.md

Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Dorin Onofrei

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Marina Darii

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Ion DRUȚĂ

FRUNZE DE DOR

Ediția a XVIII-a, aprilie 2024

Prima ediție a apărut în 1957 la Editura de Stat a Moldovei din Chișinău.

© 2024, 2023, 2018, 2017, 2015, 2014, 2013, Editura Cartier, pentru prezenta ediție.

Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului
și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Druță, Ion.

Frunze de dor: Roman / Ion Druță; coperta: Vitalie Coroban; design: Marina Darii. –

Ed. a 18-a. – Chișinău: Cartier, 2024 (Bons Offices). – 189, [1] p. – (Cartier popular /

colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)

(Seria de autor. Ion Druță, ISBN 978-9975-86-039-0).

[2000] ex.

ISBN 978-9975-86-751-1.

821.135.1(478)-31

D 85

Zis-am verde și iar verde...
(populară)

Rusanda țese un lăicer.

*Fac haz butuceii și ițele saltă, dar nu li-i a joc, căci –
Doamne, Doamne, Doamne!*

*Când începuse și ea a întreba cum se trăiește pe lume, bunica
o povățuia că, cică, oamenii pătimesc de pe urma datoriiilor.
Să n-aibă omul datorii, ar dormi până s-ar sătura de somn,
ar coace plăcinte în fiecă sâmbătă și încolo ar trăi domnește.
Da ea, prostuța, alerga într-un suflet la prietenă să-i întoar-
că sugativa împrumutată în ajun, apoi se mira că mamă-sa
o scoală cu noaptea în cap și nici pomeneală de plăcinte.*

*În toată viața ei – iară Rusanda are de acum șaptesprezece
ani, și dacă nu i-a împlinit, pe cine îl privește? – nimănui nu
datorează nimic. Ba le mai împrumută și altora: în tot satul,
numai ea are ață roz, și o zi face schimb, două zile dă de
pomană. Ei, și cu ce s-a ales? Datorii n-are, da câte neazuri –
Doamne, Doamne, Doamne!*

*Orice-ai spune, da-i fată mare, însă coșitele, când le îm-
pletește, fetele-i spun să le pieptene, iar când le piaptână, o
sfătuiesc să le împletească. Și crește, of, atâta mai crește, că nu
dovedește să poarte o rochie și de acum i-i scurtă; și-i subțirică,
îi așa de subțirică, încât cineva o întrebese, mai dăunăzi, de
câte ori mănâncă pe zi.*

*Și câți au iscodit-o, și la câți le-a spus că are șaptesprezece
ani – parcă o fi surzit satul ori vrea într-adins s-o scoată din*

fire. În fiecare zi îi bat pragurile niște școlărițe, care vin să le arate la aritmetică, de-i tatăl ei acasă, și să le învețe a dansa polca, atunci când părintele nu-i. Flăcării nici nu se ascund cu vorba când trece ea pe lângă dâșii, iar badea Vasile parcă ar fi căzut cu totul în mintea copiilor – cum vine, o strânge cu două degete de nas și o întreabă cine i-i drag.

Cântă suveica, joacă ițele, dar oftează spata des, căci – Doamne, Doamne, Doamne...

Iarna trecută, când punea întâiul fuior în furcă, se grăbea s-o sfârșească mai repede cu torsul – de țesut va țese de acum după măritiș. Și s-au umplut sitele cu gheme, a venit vara și tortul l-au vopsit, a prins a ninge, s-au adus stativale în casă, trec zilele, iar badea Gheorghe nu mai trimite odată starostii ceia.

Și nu poate ea înțelege ce face el duminicile când nu iese în sat, și de ce, când o întâlnește, o întreabă numai ce face tatăl ei, da nu vine să vadă cu ochii lui ce face, și nu știe ea cine i-a tivit batista ceea albastră, fiindcă era tivită în grabă, și n-ar fi trebuit s-o poarte cu dânsul.

Că badea Gheorghe îi harnic, o știe toată lumea, dar de ce să te potrivești până într-atâta lucrului – să te duci cu zorii, să vii cu amurgul și să fii oaspete la tine în sat? Zică lumea ce vrea, ea, totuși, îi harnică foc și, după ce s-or lua, va munci din noapte până în noapte – de vreți să știți, ea poate lucra și noaptea. De ajun, s-a pus să facă floricele pe sobă, le-a tot făcut până au prins-o zorile, și nu-i mai era chiar așa de somn.

Și ar avea ei căsuța lor, și perdele împletite cu andrica, ar pune pe perete lăicerul ista cu două gherghine, ar așterne țolișoare pe jos, și nu dea Domnul, când va veni tata la dânsa, să uite să-și șteargă picioarele afară – ce-l va mai probozi, așa tată cum îi este.

Se varsă-n lăicer bătătura, zâmbește ghiveciul cu flori, dar fuge urzeala, fuge urzeala și ce greu se mișcă sulul – Doamne, Doamne, Doamne! Ca să n-o apuce pe neprins de veste, de la

o vreme a început să-și ascundă sub plapumă rochița – poate să vie pe la zori badea Gheorghe după topor ori după scară, și ce-a crede, văzând-o dormind? Ziua ascunde un toc de chibrituri după oglindă, fiindcă poate să vie badea Gheorghe, să n-aibă cu ce-și aprinde țigara, iar mamei i-a părea rău după un chibrit – l-a pune să-și caute tăciune în vatră. Dar se boțește rochița sub plapumă, mama găsește chibriturile după oglindă și se crucește cum de-au nimerit acolo. Și nu-i mare nevoia, mai are ea rochii, și chibrituri mai sunt, dar fug zilele, de parcă le-ar fi luat vântul, trece viața, se împlinesc destinele, și numai soarta ei, numai soarta ei...

Și cui să-i spui, când n-ai cui spune, și ce să-i faci, când n-ai ce-i face, și cât s-aștepți norocul cela, cât se poate să-l tot aștepți?!

Of, bade Gheorghe, bade Gheorghe...

1

De-i frig, de plouă, de bate vântul, în fiecare dimineață pe podul de la marginea satului răsar doi copii. O fetiță de vreo șase ani, înfășurată stângaci într-o șalincă veche – pesemne, se îmbrobodise singură – și un băiețel ceva mai răsărit, ascuns după gulerul propriului său sumănel. Amândoi mărunței, zgribuliți de frig, păreau doi pușori căzuți de undeva dintr-un cuibar.

Adică picaseră ei din diferite cuibare, pentru că fetița era ceva mai gospodăroasă. Ici sare de pe un picior pe altul să se mai încălzească, ici pornește iar a iscodi lungul drumului ce cobora din câmp spre sat, un drum îngust, desfundat de primăvară. Băiatul degerase și nu-i păsa de nimica – stătea supărat, cercând întruna să-și ascundă urechile după gulerășul sumănelului.

Și-i frig, și plouă, și bate vântul, dar fetița suflă în pumnișori și nici că-și rupe ochii de la drum. Când îi amorțesc mânuțele, de nu le mai poate potrivi drept gură, îl roagă pe băiețel:

— Bădiță Trofimaș, ia mai uită-te și matale.

Trofimaș trage cu coada ochiului peste deal.

— Las' că eu văd și fără a întoarce capul. Nu-i nimeni.

— Atunci împrumută-mi buzunarul matale, că mi-au degerat mânuțele.

După ce capătă buzunarul lui Trofimaș, îi zâmbește și-l întreabă:

— Dacă primești azi scrisoare, unde o pui?

— O vâr în buzunar.

Fetița oftează.

— Eu, iaca, n-am buzunar. Dar am s-o pun aici, sub șalinică. La chept. Cum crezi, a fi ghine?

— Pune-o.

Ceva mai târziu, răsare dintr-o margine de sat și vine grăbită spre pod lelea Artina, o femeie zdravănă, cu cârligul de smuls paie la subțioară.

— Dar bine, măi ciocârlanilor, iar mi-ați venit cu noaptea în cap?

Fetița își rupe pe-o clipă ochii de la drum:

— Dacă de-o săptămână nu mai primim hârtie de la tătuța...

Femeia se uită crucită când la unul, când la celălalt.

— Aracan de mine! Ia te uită ce-au înghețat copchiii iștia!

Își scoate șalul, o înfășoară pe fetiță, iar pe Trofimaș prinde a-l boți, să-l mai încălzească un pic. Fetița zâmbește fericită de sub șal. Întreabă cu suspinul unui om trecut prin multe:

— Nici a matale nu-ți scрие?

— Nu-mi scрие, draga mea. O fost pân' mai nu demult la spital, dacă l-au lecuit și iar l-au dus pe front.

A vrut să mai spuie ceva, dar a amuțit, căci pe pod a ră-sărit moș Andrei, în cojocelul lui vechi, cârpit cu iscusință. S-a rezemat în toiag, și-a înfipt privirea în lungul drumului.

— Bună vremea, moș Andrei.

Bătrânul s-a întors, s-a uitat lung la femeie, dar nu i-a răspuns. De vreo jumătate de an, de cum i-a căzut singurul fecior la război, moș Andrei nici nu dă binețe, nici nu răspunde altora. Vine totuși, zi de zi, și stă singuratic la o parte când se împart scrisorile.

Spre chindii, când, în sfârșit, un băietan cu o geantă mare la șold coboară drumul defundat, pe pod se adună și-l așteaptă o bună jumătate de sat. Oamenii îi fac loc în mijlocul lor, cine are mânuși se apucă și-i sucește o țigară, cei mai nalți se adună ocol în jurul lui să-i ție dos măcar cât de cât. Apoi lelea Artina prinde geanta de pânză, o așază pe genunchi – o geantă de la care miroase a tranșee, a foc de armă, a iod...

— Căruțașu Anastasia!

Fetița ce venise întâia răzbate iute printre oameni – Dumnezeu o știe cum își face ea drum. Ajunsă în fața poștarului, desface brațele smerită, căci nu mai este în stare să ție nimica în mâini.

— Mata vâra-mi-o aici, la chept. Sub șalincă.

De abia i-a așezat scrisoarea că poștarul o mai strigă o dată:

— Stai, că mai ai una.

Fetița o ascunde și pe asta sub șalincă, dar nu se mișcă din loc.

— Ce mai aștepti?

— Mata uite de n-are hârtie bădița Trofimaș, că noi am venit amândoi încoace și tot amândoi trebuie să ne întoarcem.

Mulțimea se supără:

— Trofimaș a primit și ieri, și alaltăieri! Obraz să ai, la urma urmei...

Rușinat de mulțime, Trofimaș pornește cu fetița spre sat. Traista de pe genunchii lelei Artina slăbește văzând cu ochii, acum rămân de abia vreo trei-patru pumni de scrisorele – și cei ce n-au primit vești se adună cerc în jurul poștarului. Îl roagă cu suflarea, cu privirea, de toți Dumnezeii îl roagă – poate le face și lor parte din fărâmăturile de bucurii în trei colțuri pe care le împarte.

Deodată, de printre scrisori răsare o depeșă cenușie, una din acele ultime epistole care comunică cu glas sever și rece: căzut vitejește pe câmpul de luptă...

Pe pod se lasă o liniște adâncă, și numai pâraiașul murmură încet, stingherit, undeva jos, în adâncuri. Lelea Artina, albă ca varul, abia șoptește:

— Maică precistă... a cui să fie?

Poștarul își coboară fruntea jos, buchisește multă vreme adresa și, în cele din urmă, șoptește cu vârful buzelor:

— Zânel Cojocar.

Mulțimea se întoarce, caută lung spre sat la cele două buburuze ce se tot îndepărtează. Fetița merge fericită-nainte, în urma ei vine Trofimaș cu o vârguță, gata în fiecare clipă să-și apere vecinica. Și nu știe, mititelul, că de acum a rămas singurul fecior la casa părintelui său.

Lelea Artina își șterge ochii cu mâneca.

— Săracul badea Zânel. Avea un flăcău ca o floare...

Peste o jumătate de ceas, vestea colindase de acum tot satul și-l jeleau moșnegii, fiindcă era băiat cuminte, și-l jeleau gospodinele, căci a fost harnic, și-l jeleau fetele, căci era băiat frumos. Și tot așteptau cu toții, așteptau cu înfrigurare în suflet când se vor deschide larg ușile casei de pe malul iazului și un bocet de mamă va porni a cutremura amurgul micuțului sătuc pierdut în largul câmpurilor.

Dar s-a lăsat amurgul, pornise a se întuneca, și în Valea Răzeșilor domnea liniștea. Numai streșinile lăcrămau din

belșug, și vântul se tânguia la marginea satului, și cerul se lăsase jos de tot, mângâind cu fruntea sa rece acoperișurile umede și triste.

2

În vinerea ceea, Zânel Cojocarul se repezise la niște vecini să afle cam cât a mai rămas până la Berlin. Era un lucru de trei minute, numai că pe harta publicată în gazetă Germania n-avea capitală. Au început s-o caute prin țările vecine și au tot căutat-o până a amurgit de-a binelea. Tocmai atunci și-a adus aminte badea Zânel că a uitat vitele neadăpate – sărmanele dobitoace, de-ar fi să aibă glas, s-ar topi lumea de mila lor.

A venit pe de-a dreptul, prin fundul grădinii. A dezninat de sub streășină căldările mari, ținute anume pentru adăpatul vitelor, și de abia a ieșit cu ele în drum, că s-a și pomenit cu poștarul în față:

— Ai o telegramă, bade Zânel.

De la început, părea că omul n-a prea înțeles despre ce-i vorba. S-a uitat primprejur, alegând un loc uscat să puie căldările, dar în martie uscat e numai pe cuptor; le-a aninat de un ciot ieșit din gard, și-a scuturat palmele.

— Telegramă, zici?

— Telegramă.

— Da poate îi a lui frate-miu, Zaharia?

Spune-i omului cu două clipe înainte că vine o primejdie peste dânsul și l-ai scăpat de suferințe. Badea Zânel avea marele noroc că fratele lui, purtând același nume de familie, mai avea și aceleași inițiale. Și, când bătea vreo primejdie la poarta lui – era chemat la judecată ori la concentrare –, căuta mai întâi să se lămurească dacă nu cumva e vorba de frate-său.

— Ba-i a matale.

Badea Zânel a ascuns telegrama în fundul cușmei, a luat căldările aninate în gard și s-a întors cu ele deșarte. Lângă prag s-a oprit – îl apucase un fel de fierbințeală, i se înmuia-seră încheieturile, și, ca să-și vină un pic în fire, a ridicat de pe prispă un cuțit de lemn și a început a-și curăți ciubotele.

Era aproape un an de când au dus straietele lui Toader și le-au așezat în casa cea mare, aproape un an de când a început din nou să azvârle iapa cea roaibă, aproape un an de când s-au dus ei trei la gară și s-au întors doi.

Păcat ar fi să zici că nu l-au petrecut în rând cu lumea. A împrumutat cât a putut și i-a făcut bani de drum, i-a vârat cu de-a sila în traistă briciul său, l-a dus el însuși cu căruța până la gară. Dar în gară s-a pierdut pe sine în învălmășeala ceea...

Căci avea un obicei badea Zânel: petrecând un copil de acasă, trebuia numaidecât să-i dea câteva sfaturi adânci, fundamentale... O zi și o noapte, cât îl găteau pe Toader de drum, a umblat prin ogradă cu pălăria trasă pe ochi, alegând cuvânt cu cuvânt, alcătuiind cele câteva sfaturi. Dar fierbea lumea cum nu a fiert ea niciodată până atuncea, și părintele nu știa ce să-i spună feciorului. A doua zi, când, sclipuind câteva vorbe, a intrat să i le spuie, Toader mai hodinea încă. Nu s-a îndurat să-i strice somnul.

Pe urmă au venit câțiva băieți, două-trei neamuri ce trăiau mai pe aproape. Nevastă-sa, gătindu-i traista, a prins a-l boci, de ți se încrețea sufletul, și săracului băiat nu-i mai ardea a nimica. Pân' la gară a mers în urma căruței cu o fată cu care fusese prieten, și badea Zânel i-a lăsat în pace. Mai avea vreme.

Dar, de abia au ieșit pe peron, că s-a arătat și trenul, un tren cu vagoane umede – pesemne, plouase prin părțile celea de unde venea. Și nu era copil badea Zânel – colindase și el destulă lume cu trenurile, dar nu i s-a întâmplat niciodată să vadă cum vine pe vreme bună un tren ud în gară. S-a uitat primprejur,

căutând să se dezmeticească, dar i se părea că nici gara nu-i gara pe care o știa el. Până să-și adune el cugetul, trenul a suflat din greu, mișcând din loc. Toader s-a aplecat să-i sărute mâna, și bietul badea Zânel, buimăcit cum era, abia a dovedit să-l sărute pe frunte. Apoi, alergând în dreptul vagonului, a spus și el câteva vorbe. I-a spus să ia bine seama când urcă, când coboară din tren și să nu țină banii într-un singur buzunar.

Auzi tu, sfaturi!

Un an de zile nu-și poate găsi omul loc – i se pare că, uite, acum, în clipa asta, trage feciorul său o cumpănă și nu poate scăpa, fiindcă n-a avut norocul să aibă și el un tată pe lume. Și, când primea scrisoare, îi tremurau mâinile și întreba pe toată lumea dacă, într-adevăr, e scrisul lui Toader și își ungea în fiecare seară ciubotele cu dohot, să aibă în ce umbla până la podul din marginea satului – cine știe cât mai avea să ție războiul!

Amu, iată, a primit o telegramă...

Se întunecase de-a binelea când a intrat badea Zânel în casă cu o ciubotă curățită, cu alta plină de glod. Pe muchia hornului sfârâia picătura de lumină a opaițului, iar pe păretare juca un pătrat de lumină, strâmbând gura sobei. Badea Zânel a stat o clipă lângă prag. Auzind fusul după sobă, și-a scos cojocul.

— Domnică, ia vină-ncoace, fată hăi.

— De amu te descâlți?!

— Avem o telegramă.

Și s-a lăsat o tăcere de parcă ar fi fost o casă pustie. Numai o oală clocotea domol sub horn și opaițul trosnea ușurel, parcă se zbătea în gura morții. Ca să nu-i mai audă sfârâitul, badea Zânel a lămurit:

— Îi de la Toader telegrama. Amu am primit-o.

Într-o clipă, Domnica era jos, iar în cealaltă, lipită de horn, cu fața lângă opaiț, citea: „Noaptea spre șaisprezece trec Bălți veniți dacă puteți Toadere”.

— Dacă puteți..., a repetat zguduită mătușa Zamfira, ștergându-și lacrimile. Dragul mamei...

Era de la fecior. De la Toadere. Numai Toadere putea să știe că ei au o singură pereche de încălțăminte bunișoară în casă, că iapa cea roaibă trebuie azi-măine să fete, că până la Bălți îs treizeci de verste, pe care nici cu sania să le faci, nici cu căruța, nici pe jos...

„...dacă puteți”, și de acum stătea în mijlocul casei un flăcău smolit, zâmbea, de-ți era mai mare dragul, deschidea ușa și intra un sat în urma lui, iar cântecul pe care îl începea el avea să-l cânte o lume cu dânsul.

„...dacă puteți”, o mică veste de la Toader, dar și casa parcă-i mai bună, și părinții mai tineri, și Trofimaș mai voinic.

— Ne-om duce?

Mătușa Zamfira și-a ridicat spre bărbat fața blajină, cu pete umede pe obraji, cu ochii larg deschiși, de parcă ar fi fost în fața unei icoane.

— Cum să nu ne ducem? Numai că... Duminică, azi în cât îi? Au început să caute calendarul, dar nu-l puteau găsi, și, în cele din urmă, a răsărit lângă sobă căpșorul tuns chilug al lui Trofimaș, un căpșor care încă nu știa ce-i calendarul, și a întrebat:

— Da cum îi el pe deasupra?

— Galbăn. Din carton.

Era în paisprezece. Trebuia să pornească pân' în zori, cât se ținea drumul cât de cât amortiț.

— Atunci dar începem a ne găti?

— De bună seamă, și badea Zânel s-a așezat pe laiță. Au adus din casa cea mare lampa, în care pleoscăia o picătură de gaz, lăsată pentru răceală, și-au aprins-o. Duminica se zbuciuma prin toată casa, lelea Zamfira cosea o traistă nouă.

Numai badea Zânel ședea tăcut pe laiță, cu o ciubotă curățită și cu alta plină de glod. Nechezau caii neadăpați.

Domnica a trecut pe lângă dânsul cu sita plină și i-a presărat făină pe genunchi, iar el stătea, furat de gânduri, de parcă nici nu era în casă. Alegea din nou cuvânt cu cuvânt și alcătuia cele câteva sfaturi care n-au fost spuse la vreme și care un an de zile i-au măcinat inima, de nu-i mai era nici somnul somn, nici casa casă, nici masa masă.

Acum avea să-și descarce sufletul. Și poate bănuia, da poate nici nu bănuia că în locul acestei amărăciuni urmau să vie altele, poate și mai grele.

Avea războiul grijă de el.

3

Necazul îl mână pe om, și dacă Trofimaș nu-și află locul pe cuptor, înseamnă că are omul necazurile lui.

A găsit în tindă cinci capici, dar tată-său n-a vrut să-i coase un portmoneu, să aibă unde-și ține banii; i-au luat ciuboțelele și i le-au dus la cizmar îndată cum s-a întors azi de la pod, iar în locul lor nu i-au dat nici o încălțăminte, și cât avea cizmarul cela să-l ție pe cuptor – Dumnezeu știe; în sfârșit, a scos ieri o țintă din perete, fiindcă îi trebuia numaidecât țintă, iar Domnica l-a prins și l-a tras de urechi.

Nu mai are cine-i face portmonee, n-are cine-i tocmi ciuboțelele, n-are cine-l scoate din mâinile Domnicăi.

O singură bucurie avea Trofimaș: scrisorile. Cu scrisoare ștampilată, venită de departe, Trofimaș se simte și el ostaș, încadrat în marea bătălie. Nu-i vorbă, la început, Domnica nu voia să i le dea, dar i-a spus o dată tata că plicurile sunt ale lui Trofimaș, și ea nu mai are încotro. La urma urmei, fetele-s fete, băieții – băieți.

Cum a sosit telegrama, Trofimaș a cerut să i se dea plicul și, când i s-a spus că telegrama e fără plic, a înlemnit cu lacrimile în ochi. Să fi uitat bădița lui de dânsul?!

Pe urmă a auzit că-i vorba să se ducă la Bălți și a început la repezeală a se găti și el de drum. Un lucru numai nu putea el să afle – a sucit telegrama și pe față, și pe dos, dar, se vede treaba, cine te bate, tot acela te și miluiește.

Trofimaș coboară jos, îi ajută Domnicăi să puie pe foc și, când au fiert amândouă oalele, o roagă să-i mai citească o dată telegrama.

— Parcă am citit-o adineaori. Unde ți-au fost urechile? Trofimaș își pipăie urechile.

— Da cum scrie bădița: vine cu *arudii** cu tot?

— Cu *arudii*. Fugi, că-mi dă oala în foc.

Trofimaș se suie înapoi pe cuptor – bănuia el că bădița va trece cu *arudii* cu tot. Tata zice că îl duc la război: din ce să împuște el acolo dacă nu și-a lua tunul?

Vasăzică, stai o clipă, să vadă ce-i trebuie de drum. De dus o să se ducă – mai întâi de toate, cine are să păzească să nu cadă ceva din căruță? Și pe urmă, dacă a sări biciușca de pe codirișcă, pe cine-l trimite tata să i-o aducă?

Se duce, numai să fie gata la vreme. Vasăzică, să vedem ce-i trebuie de drum. Mai întâi, îi trebuiesc câteva pietricele – toamna trecută s-a învățat a face rățuște, zvârlind pietre pe oglinda apei. Dacă găsește vreun iaz, o să-i arate bădiței cum se face. Poate arunca și cu stânga, și cu dreapta.

Pe urmă, îi trebuie un bumb – bumbul de la pantalonași poate să se rupă și nu cumva să-l trimită tată-său de la oraș înapoi acasă ca să-i coase Domnica alt bumb. Și mai trebuie să găsească biletul cu care mamă-sa a mers anțărt cu trenul.

* Din rusă: *opydne* „tun”.

Fără bilet, cum a auzit el, te dau jos din tren ori te duc direct la închisoare.

Bumb n-a găsit. A tăiat de la o cămașă veche un bumb mititel și l-a vârat în buzunar – găsește el în oraș un băiețel mai prost decât dânsul și schimbă un bumb de la cămașă pe altul de la pantaloni.

Biletul de tren nu-l putea găsi și, pe lângă asta, au început să i se lipească genele. Oare n-o fi în cotloană? Trofimaș s-a întins pe cuptor să ajungă cu brațul la fundul cotloanei, și așa de dulce i-a fost întinsul cela, că pe loc l-a și prins moleșeala somnului.

A visat drumuri. Doi cai goneau mingea în vale. Pe urmă tata a deschis poarta și în ogradă a intrat un tren. Din tren a coborât bădița cu tunul subțioară. L-a pus jos și a început a-i arăta cum se împușcă dintr-însul. Tocmai în vremea asta a apărut un neamț, care se fugărea după junca lor – Trofimaș s-a supărat. Se poate să-i scoți omului junca din ocol? Ochește cu tunul și trage: p-p-o-c!!

A căzut cu mare zgomot căldarea de pe laiță și tunarul nostru s-a trezit. S-a ițit de după sobă și a împietrit: mamă-sa, îmbrăcată, gata de drum, stătea în mijlocul casei și o povățuia pe Domnica.

— Să nu lași găina cea târcată să se ouă în iesle. Da desară pe cine ai să chemi să doarmă la noi?

— O chem pe Rusanda.

— Numai să încuiați bine ușa și să vă culcați devreme – amu fel de fel de lume îmblă noaptea...

„Au uitat de mine!”

Dintr-o săritură a fost pe fața casei și în aceeași clipă a dispărut sub pat. A scos de-acolo doi galoși mari, vechi, care nici măcar nu erau din pereche, și a început să și-i lege de picioare cu niște sforicele. Cușma și-a găsit-o îndată, dar paltonul nu era – pesemne, l-o fi dus cu tot cu ciuboțele la cârpit, și Trofimaș a tras de pe cuptor un suman vechi al lui tată-său.

Peste o clipă a dispărut într-însul, abia i se mai vedeau nasul și vârful cușmei. A încercat să caute mânecile, dar nu le putea găsi; îl rodea gulerul la urechi, îi sta capul țeapăn, dar flăcăul nostru a făcut doi pași prin casă și a găsit că-i gata de drum.

Doar un lucru nu-l putea face, fiindu-i înfășate mâinile în suman, și a trebuit s-o roage pe soră-sa:

— Domnică hăi, încheie-mă la gât.

Fata s-a uitat o clipă la dânsul și a pufnit-o râsul.

— Mamă, ia uită-te la Trofimaș!

A prins a râde și lelea Zamfira. Auzind ce veselie s-a pornit în casă, a intrat și badea Zânel. A zâmbit, și-a încheiat flăcăul la gât, dar, văzându-l că o rupe spre ușă, a fost nevoit să-i strice cheful:

— Ar trebui să rămâi acasă, dragul tatei.

Lui Trofimaș i s-a înălbit vârful nasului, au început să-i joace ochii în lacrimi.

— Da ce-a zice bădița Toadere dacă nu m-a vedea?

Badea Zânel i-a potrivit cușma în cap, i-a așezat gulerul sumanului.

— O să-i pară vrăjmaș rău, ce mai vorbă, numai că, vezi și tu, pe cine lăsăm noi casa?!

— D-apoi... rămâne Domnica.

— Ei! Domnica-i fată. Trebuie să rămâie parte bărbătească. Dacă, Doamne ferește, dau noaptea niște lupi la oi, ce face o fată?!

— Dacă... și eu mă tem de lupi.

— Lasă, nu mai spune. Știu eu că nu te temi.

Într-adevăr, se gândi Trofimaș, s-ar putea să nu se teamă...

Domnica i-a luat obrazii în palme, s-a uitat lung în ochii lui.

— Se poate să mă lași singură?

A oftat Trofimaș – așa cum îi ea, dar e una. O singură soră are. Și dacă dau lupii peste dânsa...

— Da n-ai să mă tragi de urechi?

— Să te trag de urechi? Parcă eu te pot ține în mâini?!

Trofimaș s-a gândit că, într-adevăr, când vrea el, nici dracul nu-l poate ține. S-a așezat în mijlocul casei să-și dezlege galoșii, dar când a auzit că tat-su încearcă biciușca, au început a-l trece lacrimile, și-a încâlcit ațele și nu mai putea scăpa de galoșii ceia. A pornit prin casă să caute cuțitul, dar Domnica l-a prins de mână și-au ieșit amândoi să petreacă părinții.

Era vânt, întuneric, se auzea cum plesnesc în iazuri lespezile de gheață, umflate de apele primăverii.

— Apoi, mai rămâneți cu bine.

— Drum bun.

Au suflat caii din greu, simțind cale lungă, a scârțâit prelung căruța amortită de frigurile iernii și-au ieșit din ogradă.

Multă vreme a stat Trofimaș în colțul prispei, ascultând cum undeva, în fundul satului, se sting, încetul cu încetul, scârțâitul căruței și glasul blajin al tatălui său, îndemnând caii la drum.

A prins a bate un câine răgușit din celălalt capăt al satului. Cu vremea a amuțit și el. Și din nou au început a se frământa și vui iazurile.

Domnica s-a dus să închidă poarta. Trofimaș, zgribulit de frig, la colțul prispei, a întrebat-o:

— Fa Domnică, fa! Da când oi fi eu la oaste și-oi trece cu *arudia* prin Bălți, ai să vii să mă vezi?

— Da-mi trimiți telegramă?

— Trimit.

— Atunci vin. Cum o primesc, îndată vin.

Trofimaș a oftat ușurat și, măturând prispa cu poala sumanului, s-a întors în casă. Bine c-a scăpat cel puțin de-o grijă.

Harnică și iute ca o furnică, Domnica totuși nu poate să deretice dacă nu știe bine la ce bun, de dragul cui gătește ea casa. Căci se poate întâmpla să nu știți: e una o casă gătită de Crăciun, alta e o casă îmbrăcată când ai nuntă în mahala și cu totul altceva e când aștepți musafiri dintr-un sat vecin.

Din nenumăratele feluri de a-și găti casa, feluri pe care le cunoștea Domnica, mai ales îi plăcea când, rămânând singurică, deretica după gustul său, ca să petreacă cu vreo prietenă până se întorc părinții. Apoi, firește – că se poate întâmpla să n-o știți nici pe asta – felurite sunt și prietenele: de la una înveți a face horboțică, pe alta o întrebi ce mai nou prin sat, dar mai este și o prietenă de suflet, căreia îi destăinuiești lucruri pe care nici mamă-ta nu le bănuiește.

În ziua ceea avea să vină Rusanda, și pe la zori Domnica umbla de acuma valvârtej.

Azi vine Rusanda și trosnește ușurel mătura în mâinile ei, și vuieste focul în sobă, și umblă mâța prin casă, căutându-și un loc potrivit pentru a-și sfârși caierul început aseară.

Azi vine Rusanda, și dacă li-i sortit ferestrelor să fie curate, au să fie azi, și dacă n-a tot vrut gurarul de la sobă să se închidă, azi o să vrea, și dacă are de gând casa asta să fie odată și odată frumoasă, azi o să fie.

Și dacă a coborât ea busuiocul de la icoane și l-a pus după păretare, a făcut-o fiindcă Rusandei îi place busuiocul, și dacă a adunat toate fotografiile care erau prin casă, a făcut-o fiindcă Rusandei îi place să se uite la poze, și dacă a gustat Trofimaș azi, în zi de lucru, dulcețuri de vișină, a făcut-o ca să nu mai cotrobăiască prin casă.

A fost o vreme când mâncau și dormeau una la alta. La școală au umblat cu o singură călimară, un singur câine le-a mușcat pe amândouă într-o zi și cu un singur fus au învățat a toarce.